

В инбарі ставили виставу. Дядько Сашко і Василь Андріївський грали червоних партизанів, а Микита Стрижаків — махновця. Вилетів на сцену з голою шаблюкою, у волохатій папасі, в червоних галіфе, рвонув з-за пояса чорного маузеряку, запустив чергу прямо в людей і в Петька, що сидів між дорослими в першій ряду. Петько дико злякався, заплакав, закричав: "Мамо!"

Прибіг дядько Сашко, вхопив Петька на руки, поніс за сцену, де Микита Стрижаків уже був без папахи, без шаблюки й маузера, всі передавали малого один одному, сміялися, підбадьорювали:

— Ти ж геройський хлопець! Не треба лякатися! Маузер у Санька дерев'яний.

— Еге, дерев'яний! А стріляло ж,— хлипав Петько. Вранці він погнав корови на пастівник. Свою, дідову

і Феньки Біловусової. Свою й дідову пас, бо треба, а Фень-чину за плату: або п'ятнадцять копійок у місяць, або вистрілений картонний патрон з ружжа Василя Михайловича, Феньчиного чоловіка, рахівника на каменоломні.

Трава з ночі вже стала примерзати, і корови шукали ту, що без інею, зігріту ранковим сонцем. А Петько теж шукав теплої трави для своїх босих ніг.

У діда Примінного пропала ряба корова з надломленим рогом. Через три дні в плавнях біля Олійнички знайшли від неї тільки тельбухи, роги й ратиці. Один ріг був надломлений, з цього й упізнали, чия саме корову тут зарізано. Примінний не дуже побивався за коровою, селяни посміювалися: "Не вмере! В нього ще чотири зосталося!", але тут пропали одна за одною аж три корови — в Говоруна, Лося і Ляпки — і село затривожилося. Знову знаходили тельбухи в плавнях то там, то там, але

щоразу між Олійничкою і Дубиною, тому підозра неминуче мала впасти на братів Криво-кордів, бо їхня хата стояла на краю Дубини. Дубиною звався тут великий дубовий ліс, що тягнувся уздовж Дніпра мало не до самої Келеберди. З другого боку плавнів починалася Сосна, тобто сосновий ліс, який ішов кучугурами аж до Переволочни, а між Сосною і Дубиною — зелені простори трав, загадкові озерця між ними, мов небесні очі, тисячоголосе птаство, і золоті сонячні хвилі. В плавнях пасли корів, косили сіно, ловили рибу, збирали хмиз, драли качині й гусячі гнізда, повесні дівчата рвали квіти, що виростали просто з теплих вод, які щороку щедро й свавільно розхлюпував Дніпро, але жити тут ніхто не наважувався.

А брати Кривокорди жили.

Промишляли звіром і рибою, плели сіті, верші, корзини з лози, робили ножі з колодочками із чорного дуба і мідними заклепками, шили чоботи-висяжки, дубили овечі шкури для кожухів, стельмахували, лимарювали, здається, не було ремесла, якого б не знали ці три брати — Гаврило, Захарько і Василь,— високі, дужі, чорноголові, великоокі, ніби святі на іконах або розбійники з моторошних розповідей баби Бородавчихи.

Але про братів Кривокордів це так. Бо жили в плавнях, а сліди від крадіїв теж вели в плавні.

Дядьки не мали звичаю топтати слід. Що з воза впало, те пропало. А треба берегти те, що є. І кожен кинувся вигадувати щось таке, щоб перехитрити злодіїв. Замки й двері? До кожного замка знайдеться ключ, а двері підважать ломом, знімуть із завісів — та й усе. Сторожувати самим? У кого було ружжо, той сторожував. Та надії однаково було мало: задрімаєш на хвильку, з твого ружжа тебе *ж і вб'ють, а тоді вже й не до корови. Голови селянські міцні, але й винахідливі. Хтось приладнав над дверима в корівнику гостру косу. Тільки ступне за двері чужий чоловік, натягнеться хитро прилаштоване мотуззя, прийдуть в рух щедро змащені поліспасти, і коса з страшною силою різоне злодюгу чи по шиї, чи вже там як вийде. Ще інший навів над дверима дві двопудові гирі.

Вже як упаде, то тільки мокре місце залишиться. Згадувалися всілякі хитрощі ще з козацьких часів. Жінки в один голос наполягали привезти бородаївську ворожку, яка бачить і крізь землю. Прихильники закону стояли за те, щоб повідомити дільничного міліціонера Воскобойника, а вже він хай викликає собаку-іщейку чи там як.

Та поки тривали суперечки, крадії робили свою чорну справу. Корови зникали, від них лишалися тільки тельбухи в плавнях, не помагали ніякі дядьківські хитрування, і тут уже найтвердіші душі могли б упасти у відчай.

Порятунок, здавалося, знайшов сільський коваль Артемон Власенко.

— Цепками перегородити двері,— сказав він.— Навхрест два цепки завтовшки в руку, а тоді на прогоничі і не замикати, а заклепувати. Увечері я заклепаю, вранці розклепаю — і корова на пастівник. Цепок зубами не перегризе, стане розклепувати — почує й мертвий.

Це вже була штука надійна.

Загриміли ланцюги в дворах, почалося клепання поночі й удосвіта. Хто кликав Артемона, а хто прилаштовувався й сам, надто заможніші дядьки, у яких на все є потрібний припас.

Тиждень було тихо, а тоді пропала корова в Тринчика. Корів у нього було три, всі породисті, молочні, стояли в корівнику, двері якого сам Тринчик перехрестив товстелезними ланцюгами. Ланцюги лишилися нерушими, дві корови теж, третьої не було. Збіглося півсела, прийшов голова комнезаму, прибіг і Петьків батько Дмитро, голова створюваного в селі колгоспу, дивилися, знизували плечима, розводили руками. Чудасія! І горе й сміх. Так ніби ту корову хтось зібгав, як ряденце, і вініс під пахвою, проповзши під ланцюгами.

— Може, тут її зарізали, а м'ясо винесли? — висловив хтось думку.

— А шкуру й тельбухи?

— І шкуру. В шкуру все склали й витягли.

— Так ніякого ж сліду!

— І крові ні капочки.

— Так наче корова випурхнула, як пташка.

— Може, то батюшка зробив її янголом?

— Перехрестись! Батюшка вже старий і неспособний.

— Тоді нечиста сила.

— Мо', відьма?

— Та в нас і відьом уже давно нема. Махновці як заскочили, то переколошкали всіх.

— Не махновці, а банда Марусі відьом виловлювала.

— Може, й вона.

Тринчик ходив між людьми, показував свої руки, позбивані пальці, зітхав:

— Люди добрі! Оцими ж руками заклепував. Погляньте, все ж цілісіньке! А корівки нема. Як же воно так, люди добрі?

Випадок був незбагнений, протиприродний, таємничий. Але випадок лишається випадком, коли він один. А коли те саме починає

повторюватися? А в селі стали пропадати корови з-під таких заборів, як у Тринчика, пропадало й по кілька за одну ніч, і ніде ні сліду, ні знаку — загадковість і страх.

Дядьки загули. Перша підозра — на братів Кривокордів. Бо хіба ж не знаходили тельбухів у плавнях? Кривокорди, безпремінно вони! Он які розбійницькі очі — так і зирять, так і зирять.

— Не можуть вони. Ніколи ж не були замічені.

— Не були, так стали!

— А корів же як з-за цевів витягають?

— Виводять!

— Так цевки ж.

— Розклепують.

— А ніхто ж не чує.

— Не чує? Один валянок надставляє, а другий у валянку й клепає.

— Та в валянку ж не видно!

— Навпомацки. Чи ти не бачив, як отой їхній Василь видру ловить у вершу? І не видно й не чути нічого в воді, а він вершу наставив — і вже видра там!

Але на братів підозра хоч і падала, та якась ніби незлобива, добродушна, більше для балачок, щоб одвести душу. Натомість поповзло по селу інше, темне, зловісне, хиже:

— То созівці крадуть!

— В самих чортма, так вони й других із торбами хочуть пустити...

— А добираються ж до корів як? — не вірив дехто.

— Та як! Ганчір'я свого понаносять і клепаютьу ганчір'ї. Хто ж там почує?

— І не встережешся від них, бо все ж бачать і знають.

Лиховісний поговір неабияк стривожив Петькового батька Дмитра, і той кинувся до району. Не можна допустити, щоб отак ганьбили колгоспну справу! І хто ж? Куркулі та їхні підспівувачі. Вивести на чисту воду! А для цього — неодмінно знайти таємничих злодіїв. Коли навіть діє нечиста сила, що випадково залишилася від минулих епох, то викрити й нечисту силу! І вперед семимильними кроками до цілковитої перемоги!

В районі довго думали (за той час у селі щезло ще кілька корів), і нарешті аж із самого Кобеляка прислано слідчого Шаптала.

Шаптала зупинився у них, пояснивши це так:

— У попа я не можу, бо він відокремлений від держави. А я представник держави. Куркулі — мої класові вороги. До вдови — гріх, та ще й жінка в мене ревнива. От і виходить — тільки до голови.

У Шаптали була голена голова і портфель. І те й те Петько бачив уперше. В селі й лисих дядьків майже не було, а тут уся голова — як коліно! Та ще й портфель. Жовтий, з цупкої шкіри, два мідних замки, що клацають, ніби курки в двостволці. Петько тільки чув про прртфелі, але ніколи ще їх не бачив і не думав, що вони такі. В портфелі в Шаптали було повно паперів, законів, олівців, якогось таємничого причандалля, видобув він звідти великий чистий рушник, синю бляшану коробку з

намальованим на кришці білозубим негром і написом: "Зубной порошок ТЭЖЭ", шматок мила, помазок, бритву, дзеркало і одразу ж, попросивши в Петькової матері теплої води, став намилювати голову і шкребти її бритвою.

— Дядьку,— здивувався Петько,— а нащо ото ви таке робите?

Шаптала весело позирнув на малого з-під білої піни, блиснув міцними зубами:

— А твоя мати город виполює?

— Уіу.

— Знаєш навіщо?

— Щоб бур'яном не заростав.

— От і я голю голову, щоб не заростала бур'яном.

— А хіба в вас бур'ян на голові?

— В мене, може, й ні, а в когось — і бур'ян.

— Так то ж у когось.

— А я виполюю всі бур'яни. Пойняв?

Першими він викликав братів Кривокордів. Петько саме пригнав корів із пастівника, тож міг покрутитися неподалік од слідчого, щоб не проґавити щось цікаве. Мати засвітила каганець, Шаптала всівся на покуті, розіклав на столі папери й закони, загострив олівця, Кривокорди

насилу вмістилися в хаті, стали оддаля, підпирали чорними головами стелю.

— Прошу сідати,— строго звелів Шаптала. Брати трохи поворушилися, але з місця не зійшли.

— Я сказав: усім сісти! — ще суворіше повторив слідчий.

— Та ми й так,— сказав середульший із братів, Захарько.

— Ви повинні сісти перед правосуддям!

— Питайте вже, бо ми можемо й піти,— спокійно порадив йому Захарько.

Шаптала мав би розпитати про братів хоча б і в Петька, тоді знав би про них трохи більше, а так — самі несподіванки. Він почав щось писати, тоді звернувся до братів:

— Відповідати на всі мої запитання. Найперше за протоколюємо про ваші особистості. Хто з вас старший?

Гаврило висунувся поперед братів.

— Прізвище, ім'я, по батькові? Гаврило мовчав.

— Ви мене чуєте? Гаврило мовчав.

— Ви що — не хочете відповідати?

— Та ви спитайте мене — я все вам і скажу,— подав голос Захарько.
— А Гаврило не говорить.

— Він що — німий?

— Щоб уже німий, то й ні, та тільки небалакучий. Ви його краще не чіпайте, а то ще вдарить.

— Це що — погроза?

— Та я ж вам кажу: спитайте, коли що, мене.

— Гаразд. Тоді відповідайте ви. Спершу за нього. Отже, ім'я, по батькові, прізвище.

— Кривокорди ми всі.

— Рік народження?

— Хто ж його знає.

— Місце народження?

— Та яке ж місце? В матері всі й народилися.

— Батьки ваші — хто вони, де?

— А де ж? Мати вмерли, як Василя народили, а батька махновці зарубали.

— Так ви — Захар? А молодший?

Молодший, Василь, коли до нього звернувся Шаптала, засвистів.

— Ти чого свистиш? — від здивування слідчий забув про своє ввічливе "викання" і перейшов на "ти".

Василь засвистів ще дужче.

— Ви не зважайте,— заспокоїв Шапталу Захарько.— Він у нас такий. Свистить, і все. Коли що треба, питайте мене.

Шаптала став випитувати, чи можуть вони довести своє алібі, тобто щоразу з надійними свідками переконати його, що в ті ночі, коли пропадали в селі корови, вони, тобто всі три брати, були десь у зовсім інших місцях і не могли мати ніякого відношення до крадіжок.

Василь на таке засвистів ще дужче, Гаврило перестав і дихати, а Захарько трохи подумав, тоді кинув:

— Де ми коли були, того й святий дух не знає.

— Тобто? — стрепенувся слідчий.— Прошу пояснити!

— А хто ж може знати, як ми то на рибі, то за звіром, то до чужої молодиці, коли разом, а коли й уроздріб, а ночі ж темні й уже довгі, плавні широкі, село велике. Де там чиясь корова, а де ти сам — хто тут розбере?

— То що ж виходить? У вас немає доказів невинності? Брати мовчали. Шаптала пішов їм назустріч.

— Буду з вами відвертий. Доказів вашої вини теж немає. Є тільки підозра. Від вас залежить — спростувати її чи...

Захарько похмуро усміхнувся.

— А ви поставте коло нашої хати міліціонера Воско-бойника, хай стереже, щоб ми нікуди. Тоді й побачите: пропадають корови чи ні.

— Немає в мене міліціонерів ставити під кожним кущем.

— Так ми ж не кущ.

— Одним словом, я вас попередив. Вам ясно? Ідіть, а я подивлюся.

Кривокорди пішли, а вночі пропало в селі ще дві корови. І одна з них — знов у Тринчика.

Тринчик ходив між дядьками, притискував до грудей руки, мало не плакав:

— Люди добрі, ви ж бачите! Пустять мене созівці з торбами! В самих тільки воші, так вони й у нас останню корівчину... Люди добрі!

Увечері Петьків батько мав круту розмову з Шапталюю.

— На Кривокордів ви даремно. Тут діє інша сила,— сказав він.

— Може бути.

— Ворожа сила.

— Може бути.

— Та не може бути, а так воно і є! — вигукнув батько,

— То наведіть порядок у селі.

— Легко сказати. Бачили, яке в нас село? Кілометрів десять уздовж плавнів, там ліс, шелюга, ковбані, там степ, яри, байраки. Не село, а ціла держава, республіка!

— Анархія тут у вас, а не республіка,— спокійно сказав Шаптала.— Порядку немає, от воно й заковбасилося. А слідство що? Йому треба ниточку. Є ниточка — до клубочка дійдеш. Нема — сиди й думку гадай. Якби зима, сніг, було б легше. Дощ, багнюка — теж легше. А в вас же нічого. Собаки службової в районі немає. Викликати з області — кури засміють!

— Який тут сміх? Тут справа політична,— сказав батько.

— Може, й політична.

Вони говорили ще якісь незрозумілі слова, але Петько вже не чув, бо спав, натовлений за день на пастівнику, де не так тяжко пасти отих корів, як завертати.

Він ще не знав, що чекає його завтра.

Здавалося, день — як день. Рано-вранці, поохжуючи, обпікаючись холодною росою,— за своїми коровами на пастів-ник, тоді пригнали череду на обід, стирлувавши її за Матвіїв-ською ковбанею; коли сонце перестало припікати, знов пустили худобу на пашу, корови порозбредалися скільки й кинеш оком, а малі пастухи взялися до своїх справ: грали в масла і в ховачка між копиями, вирізали собі кийки в дубняках, розводили вогонь у кабиці й парили дубові заготовки для карлючок. Коли ж увечері стали збирати череду, щоб гнати додому, не стало Феньчиної корови. Петько метався туди й сюди, вилазив на копицю, щоб далі побачити,— корови не було. А вертатися без неї він не міг. Хлопці погнали череду до села, Петько побіг по плавнях шукати пропажу. Де шукати — цього ніхто б йому не сказав. Плавні он які широкі, ні кінця їм, ні краю. Там лози, там прогної, там глибочезні балки з ковбанями. Запасеться корова на молодій траві десь біля Діжиної або Чорної ковбані, біля Задорожнівських ковбаньок — побачиш її тільки тоді, коли станеш над тими урвищами. А спробуй оббігати все це безмежжя! Ще хоч би день, а то вже сонце зайшло за стіну, на плавні напливає

чорнота, холодні тіні шугають тобі просто під ноги, все тихне й німіє, тільки подає голос страх, та все голосніший і зловісніший. Петько на бігу стукав об землю дубовим кийком, щоб відігнати страхи, які ближче й ближче підбиралися до нього, він пробував кликати корову: "Мань! Мань! Мань!", та сам злякався свого кволого голосу серед безмежжя притихлих трав. Він оббігав найближчі ковбаньки, ніде не знайшов корови і тепер уже й не знав, де її шукати, біг навмання плавнями, спотикався, падав, схлипуючи безслізно, мерщій підводився і гнав далі щосили, біг і плакав, плакав і біг, а темрява безшелесно, але жорстоко виступала з землі і ставала перед хлопцем чорними стінами. І небо ставало темнішим і темнішим, якісь великі птахи, швидко-швидко тріпаючи крильми, пролетіли на нічліг, мало не чіпаючи Петькової голови, налякали малого моторошними криками: "Кла-кла-кла!" Тоді щось стало гнатися за ним, страшне, велике — на всі плавні, гналося безгучно, притаєно, щоб він і не почув, та Петько знав, що воно женеться, і плакав тепер уже по-справжньому, рясними сльозами, але мовчки.

І тут йому вчулося, ніби десь мукнула корова.

— Мань-мань-мань! — щосили закричав Петько, забувши і про темряву, і про страх, і про те, що женеться за ним, тоді став, зловив пересохлим ротом повітря, прислухався. Мукнуло ще раз, і йому навіть здалося, ніби він упізнає голос Феньчиної корови.

— Мань-мань-мань! — уже майже весело гукнув хлопець і побіг туди, звідки почулося мукання. Довелося оббігати довгу ковбаню Мирониху і вглиблюватися в Дубину, куди й удень вони не наважувалися поткнутись, але тепер уже Петько забув про все на світі, він кликав корову, а вона відгукувалася і мовби вела його по невидимій нитці свого віддаленого, приглухлого мукання.

Він знайшов Феньчину корову в темній гущавині, звідки війнуло на нього теплом, змішаним запахом молока, жованої трави, свіжих кіз'яків і коров'ячої сечі, продерся крізь зачіпливі зарості, прошурхотів дубовим листям, вискочив на маленьку галявинку і остовпів.

Чи буває дружба між коровами? Ніхто про це ніколи не казав, і ніколи не чув Петько про таке, а ось тепер мав переконатися на власні очі, що таки існує. Бо сіра Феньчина корова, за якою він обчалапав половину плавнів, справді стояла перед ним, наставляючи на нього тепле, напасене черево, але ж не сама, а ще з якоюсь коровою — чорною в білих латках, вони стояли голова до голови, мовби бесідуючи, як дві подруги, та тільки одна стояла вільно, а друга була прив'язана до дуба міцним налигачем і спутана крутим прядив'яним путом.

Петькове остовпіння тривало тільки мить. Він стрибнув до корів, погладив під шиєю і почухав за вухом свою, тоді ступнув ближче до прив'язаної. Вона потягнулася до хлопця м'якою мордою, вмить обслинила йому плече, глухо заму-кала, ніби застогнала. Видно, ні доєна, ні напувана. Та не про це подумав Петько, уникаючи настирливого коров'ячого слинення.

Що йому було тут думати-роздумувати, коли він упізнав корову!

То була та сама Тринчикова корова, яка вчора вночі таємничо зчезла, проведена невідомою силою крізь залізні ланцюги на дверях корівника!

Хто її сюди привів? Хто прив'язав? Чи ще довго триматиме тут нещасну худобину?

Петько кинувся відв'язувати корову, але налигач був такий товстий і вузли такі міцні, що не піддавалися його пальчикам. Про путо годі й казати, воно було, як залізне.

Що ж він мав робити? Бігти мерщій додому, сказати слідчому Шапталі, батькові? А Феньчина корова? Та й страшно самому в плавнях. Удвох із коровою не так страшно. З двома було б ще ліпше, та бач...

Він знов погладив Феньчину корову, тихо покликав "мань-мань" і, обіймаючи, наскільки сягала рука, за шию, спробував повести її,

одриваючи від подруги. Корова слухняно пішла за ним з тихим зітханням, у якому вчувалося вдовolenня. Теж була недоєна, і молоко вже, мабуть, розпирало їй вим'я.

Вибравшись із гущавини на вільний простір, Петько спробував заохотити корову бігти підтюпцем, і вона знову послухалася, не відставала від нього, тепло дихала йому в шию, тяжко човпала ратицями по траві "човп-човп!". Знов ніби щось велике й страшне гналося за ними, але тепер уже Петько не боявся, бо корова була ще більша, ніж те, що гналося, а ще ж він не просто втікав, а квапився з надзвичайною вістю додому, до отого слідчого з бритою головою і шкіряним портфелем.

Батько з слідчим саме вечеряли. їли яєчню на салі, яку Шаптала, поохкуючи, запивав кисляком. Він наливав його в кухоль прямо із стоянця, мабуть, щойно принесеного матір'ю з погреба, пив і облизувався, аж Петькові захотілося й самому промочити пересохле горло.

— Кор... Корова!..— ледве вимовив хлопець.

— Яка корова? — звів голову батько.

— Тринч... Тринчикова.

— Тринчикова?

— Та, що пропала.

— Ну! — батько відсунув тарілку, глянув на Петька впритул.— Що ти мелеш?

— Знайшов... Я її знайшов.

— Де? — закричав, схоплюючись, батько.

— В Дубині, за Мирониhoю. '

— Не може бути.

— Все може бути,— докінчивши кисляк, спокійно промовив Шаптала.

— Може бути все. Давай, Петько, по порядку. Ти як? Сам бачив.

— Бачив.

— Давно?

— Оце прибіг звідти.

— Це далеко?

— Та... далеко.

— Як ти — туди?

— Шукав корову Феньчину. А воно темно. Не видно нічого. А вона замукала. Не Феньчина, а Тринчикова. Мабуть, недоєна. Може, й не напували.

— Так. Не доїли. Не напували. Ти звідти як? Швидко?

— Прибіг. Із коровою.

— З коровою? З якою?

— З Феньчиною.

— А та? Друга?

— Прив'язана. І спутана. Я не міг розв'язати.

— Даремно ти з коровою. Треба було самому. Щоб швидше.

— Так страшно ж самому.

— Ну, тепер не бійся. Так. Добре. Дмитре Панасовичу, ти зі мною, так? Треба понятих. Негайно. І туди. Поведеш нас, Петьку? Втрапиш туди?

— Чого б же не втрапив? Скільки разів купався в Миро-нісі, та ще й не втрапити!

Назад до Мирониhi Петько не біг, а летів на крилах! Не за ним гналося — він гнався, і ніч не лякала чорнотою, а була зелена, як трава в плавнях. Тепер не він боявся — хай боїться все оте страшне й невідоме тієї сили, яку він веде за собою. Батько з двостволкою, троє понятих із вилами, у Шаптали, мабуть, є наган, хоч він його, щоправда, й не показував, але достеменно повинен бути, раз є наган у міліціонера Воскобойника.

Сільські дядьки вміють і ходити й бігати нечутно, надто ж по траві, але Шапталі все чомусь здавалося, ніби вони занадто тупотять і гупотять, і він знай остерігав: "Тихше! Ще тихше! Хто там так дихає? — І сам до себе бурмотів: — Встигнути б! Головне — встигнути!"

Вони таки встигли. Корова ще стояла прив'язана, ніде нікого, відв'язуй, розплутуй путо і веди худобину. Але все сталося не так, як уявляв собі Петько. Шаптала сховав усіх у кущі, розташувавши так, щоб до корови ніхто непомічений проникнути не міг, і строго звелів зачати́ся. Ні курити, ні говорити, ні кашляти, ні навіть дихати. Сам слідчий

замаскувався разом із Петьком, хоч нащо тут і маскуватися, коли темрява — хоч в око стрель.

Сиділи довго, аж Петькові набридло, і він тихо спитав слідчого: "А кого ми підстерігаємо?" — "Цить!" — коротко кинув йому Шаптала і міцно стиснув хлопцеві плече. Мов дорослому. Кому таке не сподобається?

Ждати довелося довго. Може, й за північ. Але виявилось, що слідчий усе розрахував точно. Їхні очі так звикли до темряви, що кожен уже бачив, як удень. А тут ще допомгла й корова, замукавши, видно, назустріч якійсь знайомій душі. Справді, незабаром на галявину прослизнула темна постать, дзенькнуло відро, почувся чоловічий голос. Чоловік щось говорив до корови, але Петько вже не розібрав, бо Шаптала разом з батьком кинулися до того темного чоловіка, за ними поняті з вилами. Петько, ясна річ, не відставав, він міг би заприсягнутися, що в слідчого в руці був наган, і дивно було тільки те, чому Шаптала не стріляв, ну, хоч би один раз, угору, для більшого переляку, однак пострілу не було, може, не було й нагана, про це згодом Петько забув і не згадував.

Врізалось йому в пам'ять, як батько й Шаптала схопили того темного чоловіка з двох боків, як батько майже застогнав: "От же гад!", а слідчий спокійно спитав:

— Громадянине Тринчик, що ви тут робите?

Той темний чоловік, виходить, не був ніякий злодій, а сам Тринчик!

— Я? — лагідненьким своїм голосочком перепитав Тринчик.— Що роблю тут? А оце, звиняйте, травички корівці...

— А цеберка?

— Здоїти. Щоб тварина не мучилась.

— Так. Отже, ви знали, що ваша корова тут?

— Ну, коли ж тварина мучиться...

— Здоїти? — засичав батько.— Може, хотів напоїти молочком голодних созівців?

— Дмитре Панасовичу,— забелькотів Тринчик,— Дмитре Панасовичу...

— Мовчи, контра! Гад повзучий! Созівці сякі й такі, а ти святий та божий... І всі ви глитаюки прокляті! Хотіли кинути на нас таку ганьбу! Кажи: куди корів спроваджували? Признавайся!

— Дмитре Панасовичу! Як перед богом!

— Кажи без бога!

— На хутори, Дмитре Панасовичу. І не я ж почав, не я. Це вже на мене напосілися. А я й кажу: люди добрі...

— Мовчи, тихий та добрий!

— Громадянине Тринчик,— спокійно промовив слідчий Шаптала,— ви затримані як винуватець злочину, спрямованого на підлив Радянської влади і колгоспного ладу.

І, промовляючи ці слова, він дружньо стискував худеньке Петькове плече, від чого Петькові ставало так приємно на душі, ніби йому дали вистрелити зі справжнього нагана, хоч він так і не міг би сказати напевне: був у слідчого Шаптала наган чи й не було?